

ABDÜLHAMİD'İN SELANİK'TEN İSTANBUL'A ALMAN GEMİSİ İLE NAKLİ "Alman Belgelerine Göre"

Celalettin YAVUZ

31 Mart Olayı ile birlikte Abdülhamid'in hal'i için gereken çarklar hızla dönmeye başlar. Sultan Abdülhamid hakkında karar vermek üzere 26 Nisan 1909 tarihinden itibaren ayan ve mebusan gurubunun üyeleri birer birer İstanbul'da toplanmağa başlar. 27 Nisan sabahı Mebuslar Meclisi'nin başkanlık salonunda eski başkan Ahmet Rıza Bey'in de katılımıyla Meclisi Milli Reisi Said Paşa, Şeyhülislam Mehmed Ziyaeddin Efendi ve meclisin fıkıh ve şeri konularda bilgi ve tecrübe sahibi elemanları bir araya gelerek görüşmelere başladılar.¹ Daha sonra bu toplantıya Şeyhülislamın daveti ile fetva emini Hacı Nuri Efendi'nin de katıldığı görüldü. Aynı gün ikindi namazını takiben toplanan meclis, meclis başkanı Said Paşa'nın meclis oturumunun gizli yapılmasını teklifini ittifakla kabul etti. Daha sonra verilen fetvaya uygun olarak Sultan Abdülhamid II'nin tahttan indirilmesine ve yerine veilaht Reşat Efendi'nin V.Mehmed ünvanıyla Osmanlı tahtına çıkarılmasına karar verildi. 32 yıl 7 ay 13 gün süren Abdülhamid'in saltanatı kendisine 7 kez sadrazamlık yapmış olan Said Paşa'nın başkanlığındaki meclis tarafından sona erdirilmişti.²

Durumu Abdülhamid'e bildirmek üzere Ayan ve Mebusan Meclisleri'nden birer heyet seçilmişti. Bu heyetin içindeki Tiran'lı Esat Paşa "Seni millet azletti!" diyerek padişahın "Hal edilişini" duyurmuştu.³ Aynı gün Abdülhamid Selanik'e gönderilmek istenir. Baş katip Ali Cevad Bey Selanik'te bir konağa yerleşeceğini ve buna göre hazırlıklar yapılması gerektiğini haber verir. Ferik Hüsnü Paşa başkanlığında ve içinde Jandarma Miralayı Galip Bey (Daha sonra Galip Paşa) ile ilerde ismi yakın tarihimizde sıkça geçecek olan Ali Fethi

1. Kutay, Cemal; Osmanlıdan Cumhuriyete Yüzyılımızda bir İnsanımız; II.Cilt; S.204-205

2. a.g.e., S.206

3. Bozdağ, İsmet; Abdülhamid'in Hatıra Defteri; S.121

(Okyar)'nin de bulunduğu bir heyet Abdülhamid'i saraydan almak ve gara götürmek üzere gelmiştir.⁴ Aslında Çırağan Sarayı'nda hayatının geri kalanını geçirmek arzusu içinde olan Abdülhamid'in arzusu heyet başkanının "Tereddüde mahal yoktur, vakit geçirmeyelim. Meclisi Mebusan ve Ayan'ca bu lüzum tasdik edilmiştir. Bu karar icra olunacak." İfadeleriyle yerine gelemeyecektir. Daha sonra Abdülhamid'in küçük yaştaki oğlu Şehzade Abdürrahim Efendi'nin sabah vaktinde gitme teklifi ve ardından da bir süre daha devam eden sözlü mukavemeti de sonuç üzerinde etkili olamayacaktır.⁵ 27-28 Nisan 1909 tarihinde Salı'yı Çarşamba'ya bağlayan gece Abdülhamid gecenin ilerleyen bir saatinde Sirkeci'de hazırlanmış olan özel bir vagona yerleştirilerek Selanik'e gönderildi.⁶ Abdülhamid yaklaşık üçbuçuk yıl sürecek "Sürgün Hayatı"nı Selanik'teki "Alatini Köşkü'nde" geçirir.

Alatini Köşkü aslında İtalyan uyruklu bir un tüccarı olan Alatini isimdeki varlıklı birine ait iken daha sonra Abdülhamid'in ikameti maksadıyla ondan satın alınarak adı "Ordu Köşkü" olarak konmuştur.⁷ Denize nazır güzelce bir yerde yapılan Alatini köşkündeki ilk gün, Abdülhamid'in anlatımıyla tam bir perişanlıktı. İlk gece Abdülhamid ve ailesine kuru pilav ve yoğurt çıkarılmıştır. Selanik Valisi'nin Abdülhamid'in şahsı için gönderdiği yemeği ise sabık sultan geri göndermişti. Abdülhamid hatıralarında, Alatini Köşkü'ndeki ilk akşam kendilerine kurulan sofrada çatal, bıçak, kaşık ve bardak olmadığı için elle yemek yediğini zikretmektedir. Keza sabık padişah o akşam iki eski koltuğu birbirine yaklaştırıp yatak yaparak uyumaya çalıştığını, sadece kendi odasında bir mum bulunduğunu, kapının üzerlerine kilitlendiğini ifade etmektedir.⁸

Alatini Köşkü'ndeki ikamet sırasında muhafız grubunun başında önceleri Binbaşı Ali Fethi (Okyar) Bey varken daha sonraları Yüzbaşı Vasıf Bey bu göreve getirilir. Hatta bu görevlendirme o zamanlar 38 nci Nizamiye Alayı'nda görevli olan Vasıf Bey'e kolordu kurmay başkanlığı heyetinde bulunan Kolağası Mustafa Kemal tarafından duyurulmuştur.⁹ Vasıf Bey'in anlattıklarına

4. Galip Paşa'nın Hatıraları No:3; Hayat Tarih Mecmuası; 1 Ekim 1966, Yıl 2, Sayı 8; S. 77-83; Ayrıca, Bozdağ, İsmet; a.g.e. S.125

5. Galip Paşa'nın Hatıraları; Hayat Tarih Mecmuası; 1 Ekim 1966, Yıl 2, Sayı 9; S. 80-88

6. Kutay, Cemal; a.g.e., S.209

7. Kutay, Cemal; Türk İstiklal ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi; Cilt 17; S. 9505; Ayrıca, Vasıf Bey; Alatini Köşkü-Sultan Hamid'in Muhafızıydım; Hayat Tarih Mecmuası, Yıl 2, Cilt 2, Sayı 11; S.24; Ayrıca, Danişmend, I. Hami; 31 Mart Vakası; S.242 : Bu eserde Alatini Köşkünde o sıralarda Jandarma tensikatında görevli Robilan Paşa'nın İkamet etmekte olduğu ve III.Ordu Komutanı Hadi Paşa'nın ricası ile Robilan Paşa'nın köşkten taşındığı yazılmaktadır.

8. Bozdağ, İsmet; a.g.e., S.127

9. Vasıf Bey; a.g.e., S. 24

göre sabık sultanın günleri genellikle roman okutturarak ve ağaç oymacılığı ile marangozluk yaparak geçmiştir. Abdülhamid ise hatıralarında kendilerine gazete verilmediğinden ve dünyadan habersiz yaşamış olduklarından şikayetçi olduğunu ifade etmektedir.¹⁰

Balkan Harbi'nin ayak sesleri duyulduğu sırada Türk Ordusu seferberlik halindeydi. Türk Donanması da dikkat çekici bir hareketlilik içindeydi. Kullanılabilir durumdaki gemi ve botlar Çanakkale'den çekilerek İstanbul Boğazı ile Karadeniz çıkışında konuşlandırılıyordu.¹¹ Harbin çıkışından hemen önce 50 Yunan ticaret gemisine nakliye maksadıyla kullanmak üzere el konmuştu.¹² Balkan Harbi'nin başlamış olduğunu da Selanik'in düşman tehdidi altında olduğu günlerde öğrendiğini söyleyen Abdülhamid'in düşman eline geçebileceği endişesi ile Bursa'ya nakledilmesi düşünülür.¹³ Harbin başlamasında kısa bir süre sonra düşünülen bu durumda sabık padişahın kara ve demiryolu yerine deniz yolu ile nakli en uygun formül olarak bulunur. Bu maksada uygun donanma gücü ile bu gücü sevk idare edecek komuta esasları Balkan Harbi'nde hayata geçirilememiştir. Ege'deki Yunan Donanması'nın varlığından çekinen Osmanlı Hükümeti sabık padişahını tarafsız bir ülkenin bir askeri gemisi ile nakletmekte çare görebilmiştir.

Bu gemi Almanya'nın o sıralarda İstanbul'da bulunan ve asıl görevi Doğu Akdeniz'de istasyonier gemi olarak varlık göstermek olan S.M.S Loreley gemisidir. Bu gemi komutanlığının 2 Kasım 1912 tarihli "Abdülhamid'in Selanik'ten İstanbul'a nakli hakkında Askeri Politik Haber" başlıklı raporunda yazılanlar şöyledir :¹⁴

"26 Ekim 1912 akşam saat 21:30'da Alman Büyükelçiliğinden aldığı bir emirle S.M.S Loreley Selanik'e müteveccihen harekete geçti. Seyrin gerekçesi Balkan Harbi ile birlikte Selanik'in Yunanlılar'ın eline geçeceği endişesidir. Sürgündeki sabık sultan (Sultan Abdülhamid II) da Selanikte zorunlu ikamet altında olup onun da Yunanistan eline geçebileceği endişesi vardır. Türk Donanması'ndan bazı unsurları göndererek sabık padişahı nakletmek düşünülse de o günkü Türk-Yunan donanmaları mukayese edildiğinde emniyetli görülmeyerek bu göreve tarafsız bir ülke gemisinin gönderilmesine karar verildi.

10. Bozdağ, İsmet; a.g.e., S. 131

11. BA RM 5/1585, Belge No:4188; S. 20

12. a.g.e., S. 30

13. Vasıf Bey; Düşman Selanik Kapılarında; Hayat Tarih Mecmuası; Yıl 2, Cilt 2, Sayı 12; S.

14. BA RM 5/1585; Belge No: 4454; S. 30

Loreley'in komutanı Alman askeri ataşe ile görüşmeyi müteakip Çanakkale Boğazı'ndan gece geçişle ilgili işlemleri ve diğer formaliteleri konuşmak üzere son olarak Osmanlı Dışişleri Nazırı Noradunghian Efendi ile görüşür. Abdülhamid'in güvenlik içinde nakli ile ilgili hususlar görüşüldükten sonra Dışişleri Nazırı Noradunghian Efendi Loreley'in aynı gün Dolmabahçe önlerine intikalle sarayda Sultan'ın Birinci Kabine üyeleri ile görüşmesini de tavsiye eder. Loreley Komutanı bir tercüman eşliğinde aynı gün 11:30'da Dolmabahçe Sarayı'na girer. Birinci Kabine üyeleri Halil Hurşid Bey başkanlığında toplantı halindedir. Loreley Komutanı'nın gece Çanakkale Boğazı'ndan geçiş kolaylıkları başta olmak üzere tüm sorularına cevap bulunmaya çalışılır. Görüşme sırasında Abdülhamid'in iki akrabasının da gemiye alınması ve eski sultana refakat etmesi istenir. Bunlar Abdülhamid'in damadı Arif Hikmet Paşa ile Sultan Aziz'in damadı Şerif Paşa'dır. Her iki kişi de gece saat 03:00'te gemiye gelir ve gemi sabah 05:00 sularında Çanakkale'ye doğru harekete geçer.

Ertesi gün görevin gizliliğinin korunması maksadıyla Almanya'nın İstanbul büyükelçisi Osmanlı Lloyd'una gönderdiği bir not ile, "S.M.S. Loreley'in Kızılhaç'ın malzemelerini almak üzere Rodos'a müteveccihen denize açıldığını" bildirir.

27 Ekim günü akşam 18:00 sularında Çanakkale Boğazı'na giren Loreley Nara Burnu'na yaklaştığında yağmur bastırmıştır. Nara Koyu'nda gemiye bir Türk subayı gelir ve S.M.S. Loreley'in geçiş izni konusunda kendisine ulaşan bir haber olmadığını söyler. Nara Koyu'ndan Çanakkale önlerine hareket edilir ve muhtemel bazı haberleri almak üzere gece yarısına doğru demirlenir. Gemiye gönderilen bir memur geceleyin mayın maniaları arasından geçiş konusunda Loreley'in komutanı'nı uyarır. Bunun üzerine Loreley'in Komutanı 29 Ekim sabahı hareketle mayın maniaları arasından geçmeye karar verir. Ve ertesi sabah saat 06:00'da hareketle bir rehberleme botunun peşinden mayın maniaları arasından geçilerek Selanik Körfezi'ne doğru seyredilir. Selanik Körfezi'ne girişte Karaburun dışında engel bulunmamaktadır. Karaburun'da uyarı atışı yapılır ve işaret istasyonu tarafından geminin durması için işaret verilir. Bir rehber teknenin peşinde, S.M.S. Loreley'in daha önceki Selanik'e giriş/çıkışında rastlamadığı mayın maniaları arasından geçilerek yaklaşık öğleden önce 10:00 sularında Selanik önlerine demirlenir. O sırada Selanik Limanı'nda muharebe yeteneği bulunmayan iki eski Türk savaş gemisi de yatmaktadır."

Balkan Harbi başlayalı henüz bir hafta bile olmamışken yaşanan bozgun ve Selanik'in düşman eline geçme tehlikesi taşıması İttihat ve Terakki yanlısı

subaylarda hayal kırıklığı yaratmış, hatta bazıları inanmakta güçlük çekmişti. O sırada Abdülhamid'in Alatini Köşk'ündeki muhafızı Vasıf Bey de bu olaydan hayal kırıklığının ötesinde kuşku duyan kişilerden biriydi. Kendisine Abdülhamid'in Bursa veya civarına nakledilmesi ile ilgili bilgi Vardar Ordusu'ndan ulaştığı sırada duruma inanamamış ve ellerine resmi bir belge ulaşmadığından bu haberin Abdülhamid'in Bursa yada İstanbul bölgesine götürülmesi için uydurulan bir bahane olarak değerlendirmişti. Hatta hükümetin hiçbir hüsnü kabul görmeyen bu kararı Abdülhamid'i tekrar tahta çıkarmak için atılmış bir adım olarak dahi yorumlanabilmişti.¹⁵ Hükümet, Abdülhamid'in Selanik'ten naklini kararlaştırdığında Sultan Reşad öncelikle Abdülhamid'in şahsen muafakatinin alınmasını istemişti.¹⁶ Buna karşılık harbin gidişatını öğrenen Abdülhamid, kendisini Selanik'ten ayrılması için bizzat Alatini Köşkü'ne kadar gelmiş olan Vardar Ordusu Komutanı Ali Rıza Paşa'ya da direnerek Selanik'ten ayrılmak istemediğini söyleyecektir. Hatta "hal edilmiş olma"nın vermiş olduğu hiddetle Ali Rıza Paşa'ya; "...Allah devletimi bu hale getirenleri kahretsin. Zati Şahaneye iblağ ediniz, ben Selanik'ten çıkmayacağım. Mukadderse, düşmanla savaşarak son nefesimi vermek, bir Osmanlı hanedanı mensubu olarak hakkımdır. Bunu hiç kimse elimden alamaz." diyecektir.¹⁷

Arif Hikmet Paşa, 29 Ekim günü öğleden sonra Loreley'in komutanına Abdülhamid'in ertesi gün sabah 09:00'a doğru gemiye çıkacağını, bu maksatla geminin eski sultanın ikamet ettiği Alatini Köşkü karşısına geceleyin demirlemesini söyler. Gemi komutanı ise bu durumun görevin gizliliğini açığa vuracağı gerekçesi ile söz konusu dahi olamayacağını ifade eder ve gemiyi ertesi sabah Alatini Köşkü'ne pek uzak olmayan Alman Konsolosluğu önüne demirler.

Hatıralarında o geceyi uyumadan geçirdiğini yazan Abdülhamid, sabah namazından sonra dürbünle limanı seyrederken Alman gemisini farkeder. Yanına gelen hizmetkar Nuri Ağa da geminin geliş haberini verir.¹⁸ Aynı gün bir deniz vasıtası ile Loreley'in komutanı Alman Konsolosluğu'na giderken Damat Hikmet Paşa ile Damat Arif Hikmet Paşa da Alatini Köşkü'ne gelir. Abdülhamid o "kederli günler" in de iki yakınının gelmesinden duyduğu sevinci hatıralarına kadar yansıtacaktır. Abdülhamid Selanik'ten nakledilme konusunda kendisine refakat için gelmiş olan iki saray paşasına da bir süre direnmişse de bahse konu şahısların harbin vehametini bilinen tüm açıklığı ile anlatmaları,

15. Vasıf Bey; Düşman Selanik Kapılarında; S. 78

16. Kutay, Cemal; Osmanlıdan Cumhuriyete Yüzyılımızda Bir İnsanımız; II. Cilt; S. 284

17. Bozdağ, İsmet; a.g.e., S. 161; Ayrıca, Vasıf Bey; Düşman Selanik Kapılarında; S. 78

18. Bozdağ, İsmet; a.g.e. S.161

Selanik-İstanbul demiryolunun kesildiğini vb. söylemesiyle yumuşayarak Selanik'ten ayrılmaya rıza gösterir.

Bu sırada Alatini Köşkü'nde olan bitenden habersiz olan Loreley'in komutanı, Abdülhamid'in Selanik'ten İstanbul'a nakledileceğini gemi Selanik'e varıncaya kadar gemide kendisinin dışında haberdar Alman personel bulunmadığı ve kendisinin Alman Konsolosluğunu ziyaret edip dönünceye kadar da iki Türk refakatçi dışında gemiden ayrılan olmadığı halde, durumu bilmeyen kalmadığını öğrenir. Alman Başkonsolosu Schwörbel'in Loreley komutanına söylediğine göre, S.M.S. Loreley'in Selanik'e geliş maksadı tüm Selanik tarafından zaten bilinmektedir.

Bu yüzden gemi komutanı Abdülhamid'in yakınları olan iki refakatçi Türk'ün Selanik'e geliş maksadının gizli tutulmasıyla ilgili olarak kendisi ve Alman Konsolosu tarafından yapılan uyarılara dikkat etmedikleri kuşkusuna kapılacaktır. Loreley'in kayıtlarına göre sabık padişahın gemiye nakli konusunda çevrede yapılan hazırlıklara bakılırsa gizliliğin temini de mümkün değildir. İskeleden Alatini Köşkü'ne kadar olan yol askerlerle kordon altına alınmıştır. Osmanlı Deniz Kuvvetleri'ne ait bir bot subaylarla donanmış, köşkün bulunduğu cadde temizlenip paklanmıştı. Bu yüzden ertesi sabah 10:00'a doğru sabık padişahın iskeleye gidişi sırasında insanların bu cadde yakınındaki evlerin pencerelerinde karıncalar gibi kaynaşması, hiç de mucize sayılmaz diye yazılacaktı.¹⁹ Loreley'in kayıtlarına göre, Loreley'in komutanı bu hatırı sayılır konunun kullanılabilmesi için gemide bazı yerleri boşalttı. Şehirde büyük bir yiyecek sıkıntısı olmasına rağmen, 30 kişiye 5 gün yetecek erzak almayı başarır. Gemideki gözcü ve muhafız görevlilerini güçlendirir, toplar ve cephanelerini atışa hazır hale getirir. Loreley komutanına göre, sultana karşı Alman bayrağı altında herhangi bir teşebbüse meydan vermemek için bunlar alınması elzem olan tedbirlerdir.²⁰ Loreley kayıtlarında yazılanlar şöyledir :²¹

Sabık padişahı gemiye getirmek üzere Loreley komutanı ayrıca bir subayını bir kik ile kotranın peşinden sahile gönderir. Saat 10'a doğru kik Abdülhamid'i gemiye getirir. Loreley Komutanı subayları ile birlikte eski padişahı gemi iskelesinde selamlayarak karşılar. Törenle ilgili tüm formaliteler uygulanır.²²

19. BA RM 5/1585; Belge No:4454

20. BA RM 5/1585; a.g.b.

21. BA RM 5/1585; a.g.b.

22. Bozdağ, İsmet; a.g.e.; S. 164'de Abdülhamid'in anlarına dayanılarak yazılanlara göre; Abdülhamid'in Loreley gemisine çıkışını müteakip yapılan selamlamadan sonra gemi komutanı. "Gemi emrinizdedir majesteleri. Nereye gitmek istiyorsanız oraya hareket etmek için imparatorumdan şahsi emir aldım." Şeklinde konuşmuştur. Abdülhamid de bu konuşmaya teşekkür ederek, "İstanbul'a" şeklinde cevap vermiştir.

Loreley komutanı'nın notlarına göre 67 yaşında olduğu bildirilen Sultan Abdülhamid, komutan tarafından ilk kez görülmüş olduğu 1901 yılına oranla daha sağlıklı ve dinç görünmektedir. Kıyafeti ise yoksul bir görünüme sahiptir. Eskimiş bir sivil elbise, kirli bir gömlek ve bir lastik yaka vardır üzerinde. Ezilmiş yaşlı bir insan etkisi görünümündeki bu kişi, konuştuğu zaman dost ve çekingen görünümüne rağmen insanlar üzerinde derin etkiler bırakan, ama aynı zamanda hinlik düşünen bir insan izlenimi yaratıyordu.

Abdülhamid iskelede Loreley komutanı'nın elini hararetle sıkarken kendisini götürmeye geldikleri için teşekkür eder. Ayrıca: "*Alman imparatoru hazretlerine sağlığımla ilgilendiği için kalpten şükranlarımı sunarım.*" der. Loreley'in komutanı konuğuna, kendisini ve mahiyetindekilerin ikameti için ayrılmış olan subay salonuna kadar refakat eder. Burada Abdülhamid Loreley'in komutanına dönerek tekrar: "*Alman imparatoru hazretlerine, bana iyi ve kötü günlerde bahsettiği dostluk için teşekkür ettiğimi lütfen bildiriniz*" der. Loreley'in komutanı sabık padişahın bu sözlerindeki samimiyetine ve Selanik'ten naklediliyor olmasına memnun kalmış olduğunu hisseder ve sultana Loreley gemisindeki mevcudiyetlerinin ne denli önemli olduğunun idraki içinde olduklarını, gemideki günlerinin mümkün olduğu kadar memnuniyet verici olması için elinden geleni yapacağını ifade eder.

Abdülhamid 12 kadın ve 7 yaşındaki oğlu Abid Efendi ile gemiye yerleşir. Ayrıca dört subay, yedi hizmetli mevcuttur. Refakat maksadıyla gemiye İstanbul'da katılmış olan iki saray paşası akraba ile iki hizmetçinin de hesaba katıldığında Loreley'le Selanik'ten dönen Türkler'in sayısı 25'i buluyordu.²³

Abdulhamid ve eşleri geminin kış tarafındaki subay salonu ile hemen yakınındaki iki subay kamarasına yerleşmişti. Büyükelçi kamarası ile komutan salonu da diğer erkekler ve subaylara tahsis edilmişti. Abdülhamid yemeğini eşleri ile birlikte subay salonunda yerken, gemi komutanı da diğer Türkler ve subayları ile komutan kamarasında yemişti.

S.M.S. Loreley 30 Ekim günü öğleden sonra saat 15:00'e kadar demirde kalmış, saat 15:00'te gemi demir alarak hareket etmeden hemen önce Alman Konsolosu Dr. Schwörbel gemiye gelmiş ve gemi komutanı Dr. Schwörbel'i Abdülhamid'e takdim etmişti. Abdülhamid Dr. Schwörbel'e hitaben yapmış olduğu konuşmasında da Alman imparatoruna olan derin şükranlarını iletmesini

23. Bozdağ, İsmet a.g.e.; S. 164'de Abdülhamid ile birlikte Loreley'e gelen subaylar arasında adı daha sonraki yıllarda Atatürk'ün yanında anılacak olan Yüzbaşı Salih (Bozok) da bulunmaktadır.

istemmişti. Gemi Selanik'ten ayrılırken muhtemeldir ki Abdülhamid'in aile efradı tekrar İstanbul'a dönüyor olmalarını sevinçle karşılamıştı. Oysa Vasıf Bey gibi subaylar bir taraftan Balkan Harbin'de kısa bir sürede uğranılan büyük bozgunun, öbür taraftan sabık da olsa bir Türk hakanının kendi devlet imkanları yerine çaresizlik içinde başka ülke bayrağının altındaki gemi ile kaçınılı etkiyle çok acı hatıralarla Selanik'ten ayrılıyordu. Üstelik Loreley gemisi kayıtlarında her ne kadar nazik oldukları izlenimi yaratan yazılar varsa da, tam tersine Vasıf Bey; Almanlar'ın "nazik ruhlu olmadıkları" gerekçesiyle bilinçsiz olarak yaptıkları hoyratlıktan dolayı duymuş olduğu rahatsızlığı hatıralarında yazmadan geçemeyecekti.²⁴

Alman gemisi her şeye rağmen Selanik'e zamanında gelerek Abdülhamid'i nakletmiştir. Abdülhamid'in Selanik'ten ayrılışı iki gün daha gecikmiş olsaydı sabık Osmanlı Hakanı muhtemelen Selanik'e giren Yunan askerlerine esir düşecekti.²⁵

31 Ekim sabahı saat 10:00 sularında Limni Adası'nın Mondros Körfezi'ni bordalayan Loreley, her biri bir vapuru kontrol etmekte olan iki Yunan muhribini farkederek Thyella sınıfı bir muhrip bir İsveç vapurunu, Aspis muhribi de Amerikan vapuru Maine'yi alkoymuştur. Gemilerin topları yöneltmiş ve atışa hazır vaziyette idi. Aspis muhribi S.M.S.Loreley'in 500 metre yakınından geçerken sakin görünen personeline Loreley selamlanmıştı. Bu esnada Loreley'in komutanı çok önceden gemideki Türk konukları alt güvertelere yerleştirmişti.²⁶ Yaklaşık sekiz deniz mili daha seyretmeyi müteakip Çanakkale Boğazı önlerinde Nike sınıfı üç Yunan muhribinin karakol yapmakta olduğu görünür. S.M.S. Loreley'in komutanı güneş batmadan önce Çanakkale Boğazı'ndaki mayın maniaları arasından geçmeyi planlamaktadır. Saat 16:20 civarında Boğaz girişine yaklaşır ve İşaret istasyonu ile de haberleşme sağlanarak çok ivedi bir rehberleme vasıtası istenir. Ancak sonucu olumsuzdur.

Bir saat sonra bir subay ile bir bot yaklaşır. Loreley'in komutanı bir an önce rehberleme botunu takiben mayın maniaları arasından geçmeyi ümit ederken, Türk botundaki subay ertesi sabah geleceğini söyler. Bu arada hava da kararır ve akıntı şiddetinden dolayı deniz fenerleri ile markalamanın az olduğu ve tehlikeli addedilen bu yerde demir yeri bulma mecburiyeti ortaya çıkar. Gemi

24. Vasıf Bey, Düşman Selanik Kapılarında; S. 80

25. Kutay, Cemal; a.g.e.; S. 9948

26. Vasıf Bey; a.g.e.'de anlatılanlara göre Vasıf Bey o esnada Yüzbaşı Salih ile güvertede dolaşırken geminin H.K. tarafından azarlanıncasına ikaz edilmiş ve kalpaklarının çıkarılmasının gerektiğini söylenmiştir.

komutanı bulunduğu yerde demiri atar. Bu demirleme işi ise gemiye gelen Türk subayının hiç hoşuna gitmemiştir. Zira, S.M.S. Loreley'in bulunduğu mevki itibarı ile bir müstahkem mevkiini toplarıyla tehdit eder konumda olup, usulen orada demirli kalmaması icap etmektedir. Bu durum ise S.M.S. Loreley'in komutanının sabrının taşmasına neden olur. Komutan, o zifiri karanlık havada ve üç mil şiddetindeki akıntıda kıvıldamak istemediğini ve başka demir yeri arayamayacağını söyler. Bu arada gemideki Türk konuklara da, S.M.S. Loreley söz konusu görevi nedeniyle kendilerine gösterileceğine dair Türk Hükümeti'nce söz verilen kolaylıkların eksikliğini vurgulayarak, bu kez artık gerekli olduğunu ifade etmeye çalışır. Durumu ve hoşnutsuzluğunu Abdülhamid'e de söyler. Ancak, sabık padişahın bu konuda hangi tarafı suçlu bulunduğu konusunda pek renk vermediği gemi komutanı tarafından da farkedilir. Surların projektörü o gün gece boyunca devamlı yanmıştır.

Ertesi sabah saat 06:00'da hareketle S.M.S.Loreley bir rehberleme botunun dümen suyunu takiben mayın maniaları arasından geçerek Çanakkale'ye ulaşır. Çanakkale'de vali ve Alman Konsolosu Christides bir tekneyle gemiye gelir. Gelenler önce Abdülhamid'i selamlarlar ve daha sonra da Alman büyükelçisinin bir mesajı S.M.S. Loreley'in komutanına verilir. Bu mesajda geminin gece karanlığında İstanbul'a intikali ve Çırağan Sarayı önlerine demirlemesi talimatı verilmektedir. Alman Konsolosu Christides'in Loreley'in komutanına söylediklerine göre Loreley'in bu görevi hakkında tüm haberler, İstanbul'dan ayrılışını takip eden günden itibaren gizlice basılıp dağıtılmıştır. Asıl ilginç olanı da "tüm bu haberlerin bizzat Bab-ı Ali tarafından çıkartılmış olması"ydı. Gemiye taze yiyeceğin ikmali ile birlikte İstanbul'a doğru tekrar intikale geçilir.²⁷

S.M.S. Loreley'deki seyir sırasında Abdülhamid nadiren güverteye çıkıyordu. Havaların güzel olduğu zamanlarda bile genellikle kış taraflarda subay salonu girişinde oturup, sigara içer ve diğer Türk erkekleriyle sohbet ederdi. Bu yüzden onu görmek ve konuşma imkanı bulmak pek nadirdi. Loreley'in komutanı o sabah fırsattan istifade ile bu değerli konuğu görür. Abdülhamid iyi olduğunu ve çok iyi uyuduğunu söyler. Gemi komutanı Abdülhamid'in doğru söylediği ve Selanik'te korku dolu günlerden sonra S.M.S. Loreley'de bulunmaktan duyduğu memnuniyetin hissedilebilir olduğunu ifade etmektedir.

27. Vasif Bey; a.g.e.; S. 81; Vasif Bey'in anılarına göre Çanakkale'deki yiyecek ikmali geç geldiği için henüz yeni mutasarrıflık görevine başlamış olan görevli de Alman komutanının hismından nasibini alacak ve yavaş hareket edildiği gerekçesiyle azarlanacaktır.

Seyrin sonu yaklaşırken ve konuklar gemide gezinirken Loreley'in komutanı sabık sultanın eşlerinden her birine üzerinde S.M.S. Loreley'in fotoğrafı olan birer saç bandını ve minyatür can simidini hatıra olarak takdim eder. Bu küçük hediyeler büyük bir memnuniyetle kabul edilir, dostlukları da güçlendirir.

Akşam yemeğinde gemi komutanı sabık Osmanlı Sultanı hakkında övgü dolu ifadelere yer verir. Ayrıca, gemideki bu değerli konuklarına sakin bir akşam geçirmelerini diler. Komutanın sözleri Türk erkek konukları tarafından sevgi ve memnuniyetle karşılanır. Şerif Paşa; sabık padişah da dahil S.M.S. Loreley'le seyir esnasında kendilerine gösterilen üstün görev anlayışına şükran sözleriyle cevap verir. Herkes adına geminin konukseverliği ve içten davranışı nedeniyle teşekkür eder.

2 Kasım sabah saat 03:30 sularında İstanbul Boğazı önlerine yaklaşılır ve Alman büyükelçisinin talimatı doğrultusunda o zamanlar yanmış olan Çırağan Sarayı önlerine saat 04:00'te demirlenir. Saat 05:00'e doğru İstanbul'un askeri valisi Mehmet Paşa ve beraberindeki bir emir subayını taşıyan buharlı bir tekne gemiye aborda olur.²⁸ Mehmet Paşa, hükümetin düştüğü ve yeni kabinenin sadrazamının Kamil Paşa olduğu haberini verir. Konuklar ayrılıncaya kadar bir saat süre daha geçer. Loreley'in komutanı sabık padişahın S.M.S. Loreley'den ayrılma konusunda tereddüt ettiği kanısına kapılmıştır.

Arif Hikmet Paşa gemiyi terketmeden önce Abdülhamid adına S.M.S. Loreley'in komutanı ile subaylarının her birine sabık padişahın Loreley gemisi subaylarına minnettarlığını ifade eden ve hatıra olarak düşünülen birer altın yaka iğnesini takdim eder. Loreley'in komutanı da buna karşılık; padişah hazretlerinin bu hediyelerini en içten sevgilerle kabullendiklerini ve bu hediyelerle sultanın S.M.S. Loreley'de seyretmiş olmasının kendileri için en değerli ve daima hatırlanacak bir olay olarak kalacağını, padişaha söylemesini rica eder.

Nihayet Şerif Paşa Osmanlı İmparatorluğu Hükümeti'nin sözleşmesi gereği 150 Türk Lirasını S.M.S. Loreley'in erati için takdim eder ve bunu verirken de sarf ettiği sözler gemi komutanının reddetmesine imkan tanımaz.

Gece esnasında şiddetli bir yağmur bastırır. Abdülhamid saat 07:00'ye doğru gemiyi terk ederken yağmur nispeten şiddetini azaltır. Gemi komutanı

²⁸. Vasif Bey; a.g.e.; S. 81; Alman arşiv kayıtlarında İstanbul Askeri Valisi olarak her ne kadar Mehmet Paşa adı geçiyorsa da bu zatın Memduh Paşa olması gerekmektedir.

subaylarının veda için toplandığı borda iskelesine kadar Abdülhamid'e refakat eder. Abdülhamid oğlu Abid Efendi'nin elinden tutarken hanımlar onları izlemektedir. Borda iskelesinde Abdülhamid Loreley komutanının elini avuçları içine alır ve "*İmparator hazretlerine teşekkür ederim. Sağolun*" diyerek diğer subaylarında ellerini aynı hararetle sıkarak ve kendilerini sahile götüreceği vasıtaya biner. S.M.S. Loreley'de çok iyi anıları olduğu kuşku götürmeyen Şerif Paşa ile Hikmet Paşa'da benzer içtenliklerle Loreley personeline veda ederler ve gemi subayları da aynı içtenlikle karşılık verirler.

Vasıta hareket ettiğinde Abdülhamid içtenlik ve dostça ifadelerle selam vererek el sallar. Daha sonra vasıta sabık Osmanlı padişahını müteakip yaşamında ikametgahı olacak olan Beylerbeyi Sarayı'na bırakır. S.M.S. Loreley ise görevi sona erdiğinden demir alarak Tophane önlerine demirlemek üzere hareket eder..."

KAYNAKÇA :

(1) Bozdağ, İsmet; Abdülhamid'in Hatıra Defteri; Kervan Kitapçılık; İstanbul, 1975

(2) Bundesarchiv Reichsmarine (BA RM) 5/ 1585, Belge No: 4188/4454 (Alman İmparatorluk Bahriyesi Arşivlerinden zamanın Doğu Akdeniz'deki Alman İstasyoner Gemisi S.M.S. Loreley tarafından tutulan gemi jurnalindeki notları kapsamaktadır.)

(3) Danişmend, İ. Hami; 31 Mart Vakası; İstanbul Kitabevi; İstanbul, 1974

(4) Galip Paşa'nın Hatıraları: 3/4 ; Hayat Tarih Mecmuası 1 Ekim 1966; Yıl 2, Cilt 2, Sayı 8; Tifdruck Matbaacılık; İstanbul

(5) Kutay, Cemal; Türkiye İstiklal ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi; Cilt 17; İstanbul, 1961

(6) Kutay, Cemal; Osmanlı'dan Cumhuriyete Yüzyılımızda bir İnsanımız; II. Cilt; Kazancı Matbaacılık; İstanbul, 1992

(7) Vasıf Bey; Alatin Köşkü - Sultan Hamid'in Muhafızıydım; Hayat Tarih Mecmuası, Yıl 2, Cilt 2, Sayı 11/12; Tifdruck Matbaacılık; İstanbul, 1967